

МЕХАНІЗМ ЗБАЛАНСУВАННЯ ФІНАНСІВ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Враховуючи, що в сучасній фінансовій літературі все більше фінанси підприємства пов'язують із фінансовими ринками, ніж із фінансами держави, можна представити дві концепції фінансів підприємства: ринкову та фінанси як організація.

Розглядаючи фінанси в широкому розумінні, можна досліджувати їх через оптимальний розподіл обмежених фінансових ресурсів між багаточисельними потребами. Відповідно в основі механізму фінансового ринку як інституту концентрації та розподілу ресурсів є формулювання та реалізація рішень щодо найкращого розміщення наявних ресурсів, а в основі фінансового механізму підприємства – рішень щодо вибору оптимальних джерел фінансування, які в сукупності формують обмежені ресурси, а відповідно наділені характеристиками вартості та ризику. Відповідно оптимізація характеризує оптимум як найкращий стан, який очікується в майбутньому. Невизначеність майбутнього обумовлює наявність ризику. В результаті фінансове рішення представляє вирішення дилеми між часом та ризиком й вартістю та ризиком, що узагальнюється оцінкою поточного стану та майбутніх перспектив.

Вирішення організаційних, практичних проблем системи управління фінансовою діяльністю вітчизняних підприємств та її подальше реформування розглядалось у працях вітчизняних вчених: М. Білик, О. Білоусової, І. Запатріної, І Зятковського, А. Поддєрьогіна, Т. Смовженко, В. Суторміної, О. Терещенка, Т. Унковської, В. Федосова та інших.

Стимулююча функція фінансового механізму підприємства в умовах перехідної економіки повинна зберегти принцип відповідальності, у тому числі що стосується повернення боргів, виконання фінансових зобов'язань, оплати обов'язкових платежів до державного бюджету і державних фондів, що обмежить негативний вплив на порушення платіжного обороту держави. Відповідно зростає роль фінансових санкцій та стимулюючих механізмів.

Для підтримання грошового обороту в цей період виникає потреба в додаткових інструментах, методах механізму збалансування фінансів підприємства. Так, можна спостерігати зростання обороту векселів, пропозиції купівлі або продажу боргових зобов'язань, факторингових послуг тощо. Але останні супроводжуються не завжди підтриманням господарського інтересу, тому в кризовий період контроль або реалізацію обороту боргових зобов'язань повинна взяти на себе держава.

Дослідження фінансової поведінки вітчизняних підприємств в час перехідного періоду дозволяє узагальнити наступне. Структура власності, яка склалась в державі в результаті приватизації, не тільки не відповідала критеріям ефективності, але й створювала передумови для загострення соціально-економічних проблем в середньо- та довгостроковій перспективі. Серед причин цього можна визначити: нераціональну структуру економіки; непрозору, масову приватизацію; відсутність визначених меж підприємства, меж між політикою і ринком тощо. При цьому держава демонструвала пасивне відношення до інституціональних змін і не забезпечувала необхідних умов створення нових норм, правил, інститутів, що було вкрай важливим в умовах трансформації відносин власності – реформування бюджетно-фіскальної політики, політики зайнятості тощо. Окрім того, держава не створювала стимулів для ефективного розвитку підприємств, а це обмежувало внутрішню мотивацію до відновлення платоспроможності підприємств шляхом зменшення витрат і запасів; економії витрат ресурсів; продажу надлишкових активів, збиткових, нерентабельних виробництв; переходу до виробництва нової продукції; впровадження новітніх технологій; орієнтації на платоспроможний попит та його стимулювання; використання інституту реструктуризації та банкрутства, сек'юритизації боргів.

В період кризи зростає вага впливу зовнішніх чинників, в період стійкого розвитку – вага внутрішніх. В той же час, в період кризи внутрішні мають позитивний вплив, а зовнішні, як правило, мають негативний вплив. В таких умовах можна спостерігати зменшення наявних методів та важелів управління фінансовими відносинами у зв'язку з тим, що більшість з них стає або недоступними (довгостроковий кредит, емісія цінних паперів, лізинг тощо), або неефективними (наприклад, планування, прогнозування в умовах високої інфляції). Також в цей період можна спостерігати трансформацію структури фінансових відносин, що не може не вплинути на структуру механізму збалансування фінансів підприємств. Так, в результаті зовнішніх обмежень відносини з фінансовим ринком скорочуються та стають більш вимогливішими, при цьому відносини з державою розширюються, в першу чергу, за рахунок того, що остання для виконання власних функцій, завдань повинна взяти на себе деякі функції фінансового ринку. Важливим в таких умовах є ефективне нормативне, законодавче, інформаційне забезпечення фінансового механізму як з боку самих суб'єктів господарювання, так і держави.

Література

1. Білик М.Д. Грошові потоки підприємств у мікро- та макроекономічному аспекті / М.Д. Білик, С.І. Надточій // Фінанси України. – 2012. – № 6. – С. 133-147.
2. Горняк О.В. Методологія діагностики ліквідності підприємства в період трансформації економіки / О.В. Горняк, І.А. Ломачинська // Економіко-правові аспекти розвитку транспортних систем. – 2013. – Вип. 8. – С. 164-173.

3. Довбня С.Б. Модель комплексної оптимізації фінансування підприємства / С.Б. Довбня, К.А. Ковзель // Фінанси України. – 2011. – № 5. – С. 134-141.

4. Стефаненко М.М. Система збалансованих фінансових показників як основа прийняття контролінгових рішень / М.М. Стефаненко // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 112-117.

Спасів Н. Я., к.е.н., доцент

ІНДИКАТОРИ ВІТЧИЗНЯНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ

У посткризовий період економіка України так і не позбавилася глибоких структурних деформацій і значно відстає від розвинених країн світу за усіма макропоказниками, що негативно позначається на рівні економічного розвитку. Це пов'язано із нестабільністю політичної ситуації, перманентними кризовими процесами, що супроводжують національну економіку, геополітичним конфліктом із Російською Федерацією, військовими діями на сході, низьким рівнем добробуту населення, прогалинами у чинному законодавстві, відсутністю належного інституційного забезпечення фінансового ринку та його інструментів, а також непродуманою макрофінансовою політикою. Саме остання є домінантою посткризових дисбалансів, нестабільності вітчизняної економіки та її залежності від іноземних впливів і міжнародної допомоги.

В сучасних умовах, коли глобальна економіка пережила рецесію, інвестиційна активність в Україні досягла критичної межі. Так, станом на 01.01.2016 р. обсяг прямих іноземних інвестицій, залучених у вітчизняну економіку, не перевищує 51196 млн. дол. США, що на 5861 млн. дол. США менше, ніж у 2013 р. [2]. Така ситуація є закономірною та дозволяє констатувати, що іноземні інвестори поки не готові вкладати кошти в державу, яка перебуває у зтяжньому геополітичному конфлікті із Російською Федерацією, залежить від зовнішньої ринкової кон'юнктури, характеризується відсталою структурою економіки, вузькістю внутрішнього ринку та значними обсягами боргових зобов'язань (див. табл. 1).

Дані табл. 1 свідчать, що негативні тенденції вітчизняної фінансової кризи та реакція світової спільноти на події в Україні зумовлюють макроекономічні й фінансові диспропорції та призводять до зниження інвестиційної активності іноземних інвесторів (у 1,1 рази в 2015 р. порівняно із 2013 р.), нарощування державного боргу (в 1,2 рази в 2015 р. у порівнянні із 2013 р.) на тлі значного падіння ВВП – у 2,2 рази за відповідний період.